

Teknolojik Kültür ve Felsefenin Sonu*

Michael Zimmerman,
Tulane Üniversitesi

Yıllardır çeşitli filozoflar felsefenin sonunu ilan etmekte. Bu, tarihsel bilincin gelişmesinin bitişinin Hegel'in sistemi olduğunu iddia eden Hegelcileri de kapsar. Eğer felsefe mutlak Geist'in tarihinin sergisi olarak belirlenirse, felsefe Hegel'in çalışmasında (Geist'in) kendi kendini sergilemesiyle sonlanır. Felsefeyi dünyayı kavramak için sadece bir girişim olarak belirlerseniz, Marksistler de felsefenin sonlanmakta olduğunu iddia ederler. Söylendiği üzere, felsefe dünya içinde insanoğlunun yerini bulmak için onu yorumlamayı araştırmaktadır. Ama amaç, gerçek insan özgürlüğüne bir yer oluşturmak için dünyayı değiştirmektir. Martin Heidegger'de felsefenin sonlanmakta olduğunu söylemekte; gerçekten bazı yazılarının son çevirisi *Felsefenin Sonu*¹ başlığını taşır. Heidegger'e göre felsefe, Platon ile başlayan ve Nietzsche ile sonlanan öznel metafiziksel düşünmeyle özdeşdir. Bu çeşit bir düşünmenin, tüm varlıkların daha fazla Güç için insanoğlunun dürtüsünü arttıran yeteneklerine göre değerlendirildiği teknolojik bir dünyayı mümkün kıldığı söylenir. Bir kere öznel düşünmeyi insanoğlu için tüm şeylerin ölçüsü hâline getirmek mümkün olursa, öznel düşünme (Heidegger'de felsefe) başka gelişme olanaklarına sahip değildir. Bu makalede, felsefenin sonunu iki şekilde (her ikisi de teknolojik kültür ile ilişkisinde) ele alacağım. İlk olarak, daha detaylı bir biçimde Heidegger'in felsefenin sonu ile ne ima ettiğini ve bu felsefenin teknolojik kültüre nasıl neden olduğunu düşüneceğim. İkinci olarak, felsefenin bir kültür eleştirisi olarak anlaşılabilirliğini ve teknolojik kültürün eleştiri ya da düşüncede bir yere sahip olmadığını göstermeye çalışacağım. Bu nedenle, profesyonel felsefe, çoğunlukla kendisinde teknik bir disiplin hâline gelmekte; kültürel bir kurum olarak felsefe, kültürünün taleplerini yansıtır hâle gelmektedir.

Heidegger'in felsefenin sonu tartışmaları sonraki yazılarına yayılmıştır, fakat onlar (tartışmalar), onun geniş *Nietzsche*² çalışmasının ikinci cildinde göze çarpan bir şekilde önemli bir rol oynarlar. Burada, o (Heidegger) felsefe tarihinin yönünün kaçırıldığını ve

¹ Çev: Joan Stambaugh (New York: Harper & Row, 1973).

² (Pfullingen: Günther Neske, 1961).

böylece temel metafizik olanaklarının bitirildiğini iddia eder.³ Böyle bir iddiaya ilk tepki, onun saçma olduğunu söylemek olabilir, çünkü –Kant döneminden bu yana ve özellikle son zamanlarda metafiziksel düşünme saldırı altında olmasına rağmen– metafizik, “ölümden geri dönmektedir.” Hatta bugün bile, metafizikçi olarak düşünülen ve yeni “sistemin” yarın ne ortaya çıkaracağını söyleyen kişiler vardır. Fakat Heidegger metafizik yazıların görünmeye devam edeceğini reddetmez; onun işaret etmek istediği şudur: burada artık, (onun felsefeyle bir tuttuğu) metafizik ile farkına varılan herhangi temel olanakların kalmadığıdır.⁴ Hegel ve Nietzsche’nin metafiziksel düşünmeyi mantıksal sonuca getirdikleri/taşıdıkları söylenir; çağdaş metafizikçiler sadece varolan kartları karıştırırlar. Heidegger’in, Hegel ve Nietzsche’nin metafiziğin olanaklarını tükettiğini söylediklerinde ne ima ettiğini kısaca inceleyelim.

Öncelikle, metafiziğin (felsefenin) Heidegger’e göre felsefe öncesi olan sadece Pre-Sokratiklerle değil fakat aynı zamanda Platon ile başladığına Heidegger’in inandığına dikkat etmeliyiz. Çünkü Platon Pre-Sokratik varlık görüşünü (kendi kendine meydana çıkan ve kendi kendini geçindiren “var olan” olarak) öznelciliğin ilk formuna dönüştürdü. Felsefe bu öznelci dönüş ile tam/doğru başlar. Felsefe tarihi insanoğlunun mutlak gerçeklik ölçütünü ve tüm var olanların değerini, kendi projelerini ve arzularını gerçekleştirecek kendini nasıl sonlandırdığının hikayesi olan öznelciliğin parlak başarısının tarihidir. Heidegger’in tartışmalı Platon yorumu, Platon’un ilk filozof (öznelci düşünür) olduğunu söyler çünkü o, Formların (mutlak Varlık) açığa çıkmasını onları gözlemleyen bu formları nasıl *algıladı*na bağlar.⁵ O zamandan beri, felsefe sadece Varlık olarak Varlık’la değil, fakat aynı zamanda varlıklarla ve özellikle de *bir* varlıkla, insanla ve insanın varlıklarla nasıl ilgilendiğiyle de ilgilenir.

Descartes’ın düşüncesi modern öznelcilik için çok önemlidir, fakat onun başardığı şey, sadece Platon tarafından açılan bir ufuk ile olanaklıdır. Descartes’ın başarısı, insanı tüm şeylerin gerçekliğini ve hakikatini sorgulayan mutlak ölçüt, Özne, *ego cogito* yapmasıdır. Descartes, insan Doğa’nın sahibi ve efendisi hâline geldiğinde ve gerçekten özerk olduğunda, şüphe edilemez yargıların oluşması için mutlak kesin bir temel keşfetmesi gerektiğini gösterir. Özne’nin kendi kesinliğine sağlam temel olmasını ve tüm yargıların kendi geçerlilikleri açısından değerlendirilmesi gerektiği ölçütünün açığa çıkartılmasına neden olan şey, Descartes’ın dahasıdır. Bizler Descartes’ın düşüncesinin sonuçlarına alışkınız. Dünya aslında matematiksel bir alan olarak gözlemlenebilir hâle gelir. Gerçek olan şey, bilinebilir şeydir; bilinebilen şey de, açık, seçik ve kesinlikle bilinebilendir; ve sadece matematiksel olan bu şekilde bilinebilir. Tabi ki, bilinebilen şey *denetlenebilen* şeydir. Descartes, evreni kendi isteklerimize göre düzenlenmiş ya da sunulmuş bir alan olarak gözleme olanaklarını açar. Bilgi Gücü getirir. Heidegger Descartes’ın felsefesinin şunları başardığını söyler:

Bir bütün olarak varlık ve tüm şeylerin bilinci, tüm kesinliğin sağlam bir temeli olarak insan öznelliğinin kendi bilinçliliğine yol gösterir. Gerçeğin hakikati bundan böyle özne vasıtasıyla anlaşılan ve onun için atılan ve ona karşı ertelenen şey gibi nesnellik

³ A.g.y., s.201.

⁴ A.g.y.

⁵ Martin Heidegger, “Plato’s Doctrine of Truth”, çev: John Barlow, in *Philosophy in the Twentieth Century*, vol. II, editör: William Barrett ve Henty D. Aiken (New York: Harper & Row, 1971), ss. 173-192.

olarak belirlenir. Gerçekliğin hakikati, önümüzde hazır/mevcut olanın (Vorgestelltheit) aracılığı ve Özne'nin ortaya çıkışı içindir.⁶

Heidegger'e göre, Kartezyen düşüncesinde insan hâlâ bir *yaratılan* olduğu sürece tam olmayan Descartes'ın öznelciliğinin olanaklarını gerçekleştirmeyi araştırdı. Fakat Hegel insanı tanrı-benzeri olarak yorumlar. İnsanın entelektüel gücü artık sonlu yaratıldığı gibi değildir; aslında insan daha çok kendisini mutlak Geist'in kendi kendisini açığa çıkardığı bir yer (alet) olarak görür. İnsan, kendi bilinçliliği başarma sürecindeki bir Evren'dir. İnsan tüm şeylerin merkezi hâline gelir ve tüm şeyler, bilinçliliğin tarihsel gelişmesine nasıl uyduğuna göre yorumlanır ve açık bir şekilde ifade edilir.

Fakat Heidegger'in ifade ettiğine göre, Hegel'in düşüncesi -hatta o, bir anlamda öznelciliği bir sona götürmesine rağmen- öznelci düşüncenin olanaklarını tüketmez, çünkü Hegel'in düşüncesi temel olarak reflektif/yansıtıcıdır (Marx'ın daha iyi bir şekilde gösterdiği üzere). O (Hegel'in düşüncesi) öznelciliğin mantıksal sürecini (metafizik ve felsefe) tamamlamak için Nietzsche'nin Güç İsteminin öznelciliğine gereksinim duyar. Heidegger'e göre, Nietzsche varlıkların sadece insanın Gücü'nü arttırma için değerli olduğu anlamında "gerçek" (geçerli, anlamlı) olduğunu iddia eder. Descartes'ın düşüncesinin sadece en uzak anlatımı olan Nietzsche'nin düşüncesi, insanın kendi ihtiyaçlarını mutlak olarak yorumladığı çağa girdiğini belirtir ve bütün Evrene bu ihtiyaçların doyumunda tüketilmesi gereken ham bir madde olarak bakar. Heidegger, Nietzsche ve Modern Çağla ilgili olarak şunları söyler:

Öznelcilik, sadece her sınırdan sınırsız değildir; şimdi o, her çeşit sınırlandırma ve haddet çizmeye göre düzenlenir. Öznenin öznelciliği sadece varlık içindeki insanın pozisyonunu ve özünü değiştirmez. Tersine bir bütün olarak varlık zaten öznenin kaynağını aldığı şey vasıtasıyla, varlığın *hakikati* vasıtasıyla diğer durumu deneyimlemektedir. Böylece modern insan tarihi sadece yeni "bağlamlar" ve eylem alanları ile değil, insan-varlığının Özne'ye dönüşümü ile kavranır, çünkü tarihin yönü kendi kendine farklı bir şey hâline gelir. Açıkça, her şey sadece gizlenmemiş bir dünya, araştırılan bir dünya, açıklanan bir dünya, düzenlenen bir dünya ve insanoğlunun kendi kendisini açtığı ve açmanın sonucu olarak kendi kendini yaydığı ve donuklaştırdığı ve özünü kaybettiği, egemen olunan bir dünyadır. Fakat böylece hakikatte ilk olarak insanlığın koşulsuz öznelciliğinin belirlenmesine göre temel özellikleri çizilir.⁷

Modern çağın mutlak öznelciliği, Nietzsche tarafından belirtildiği üzere, metafiziksel-felsefi düşünmenin olanaklarını tüketir, çünkü insan şimdi tüm şeylerin mutlak ölçütü hâline gelir. Hiçbir şey aşkın değildir, hiçbir şey ebedi değildir, hiçbir şey insanın hüküm alanının ötesinde değildir. Leo Strauss, diğer bir bağlamda Heidegger'i destekler. Strauss şunları söyler:

Nietzsche'den sonra, güç istemi felsefesinde esas güçlük, sonsuzluk düşüncesinden vazgeçmeye neden oldu. Modern düşüncede, en radikal tarihselcilikte yani sonsuzluk düşüncesine ilgisizliği açıkça kınamada, en yüksek kendi bilinçlilik olan sonuna ulaşır. Çünkü kaderi yenmek, doğanın sahibi ve efendisi hâline gelmek, kesinlikle mutlak olma girişimi için, sonsuzluğu unutmak ya da insanın en derin arzularından ve hemen ilk sorundan uzaklaşmak başlangıçtan beri modern insanın ödemesi gereken bir ücrettir.⁸

⁶ Heidegger, *Nietzsche*, vol. II, s.129.

⁷ A.g.y., s.199.

⁸ Leo Strauss, *What is Political Philosophy?*, (Glencoe: The Free Press, 1959), s.55.

Mutlak düşünce ve nedensiz akıl dönemi Hegel'in düşüncesiyle sonlanmasına rağmen, Nietzsche'nin metafiziği modern insanın sadece dünyayı yapmakla ve kendisini açık hâle getirmekle değil fakat aynı zamanda onun (insanın) taleplerini yerine getirmek için onu (dünyayı) zorla yönlendirmekle de ilgili olduğunu gösterir (bakınız Marx, Dewey). Heidegger'e göre Nietzsche en son metafizikçi ve en son filozoftur, çünkü felsefe tarihi, en azından potansiyel olarak insanın mutlak egemenlik amacını başarmasıyla sonlanmaktadır. Batı düşüncesinin amacı olan özgürlük, insanın arzuladığı şekilde dünyayı yok eden özgürlük olarak kazanılır.

Heidegger felsefeyi Batı fenomeni olarak görür; sadece Batılı insanın düşüncesi dünyayı, insanoğlunun Gücünün artması için ham madde kaynağı olarak görerek sonlanmaktadır. Böylece Ren Nehri hidro-elektrik gücü, Rocky dağları da killi kistten elde edilmiş petrol rezervleri olarak ortaya çıkarılır. Dünyanın kalanının şimdi "Batılılaşmış" hâle gelmesi sadece dünyayı kavramamızla serbest bırakılan en büyük gücü gösterir; bizimkilerden farklı olan kültürler "ilkel ve boş inançlara inanan" olarak yorumlanır ve genellikle onlara zarar verilir, daha sonra onlar (bu kültürler) insanlarını "iyileşmeleri" için yeniden şekillendirilir. Fakat Heidegger felsefenin sonlanmakta olduğunu söylemekle *düşüncenin* sonlanmakta olduğunu söylemez. Gerçekte insanın Varlığı hakkındaki temel düşünce hatta henüz başlamadı bile.⁹ Bu yeni düşünce formunun almak zorunda olduğu şey, eğer felsefe-bilim-teknolojinin öznelci düşüncesinin ötesine geçerse açık olamaz. Fakat Heidegger yeni yolun "varlıkların olmasına izin veren", yani onların kendilerini tüm güçlü Özneler için sadece obje olarak değil, kendi varlığında ve değerinde kendilerini belirtmesi/açması gerektiğini gösterir.

Evrani açığa çıkartma, Gücümüzün artışı için bilinebilen ve kontrol edilebilen kaynak sahası olarak belirlenirse, felsefe bütünüyle "rasyonel" teknoloji dünyasını mümkün hâle getirme amacına ulaştığı sürece onun sonlanabileceğini görmekteyiz. Böylece teknoloji matematiksel fizik ve insanoğlunun ve Doğanın kontrolüyle birleştiren tüm çeşitli teknikler olarak belirli teknoloji örneklerini olanaklı kılan dünyayı anlamaya karşılık gelip. Fakat felsefenin kültürü eleştiren ve ileri süren bir fonksiyona sahip olduğu da söylenebilir. Buna karşılık, teknolojik kültür kendini-yansıtmak için bir gereksinme duymadığı sürece felsefenin bu önemli amacının sonlanması da ortaya çıkacaktır. Teknolojik kültürün dünyayı anlama yolunun *sadece* rasyonel (doğru) bir biçimde olduğu şüphesizce kesindir. Teknolojik kültürün işlenmeye hazır güçleri dünyayı anlamının ve dünya ile çalışmanın diğer yollarının en iyi hâlde şaşırtıcı, en kötü hâlde anlamsız olarak yönünü değiştirdiği böylesi acayip sonuçları elde eder.

Amerikalılara göre anlaşılması en güç şey, dünyanın teknik anlamasını tarafsız bir anlama olmadığıdır; o sadece politik ve sosyal projelerimiz için "hizmetçi" görevini yapan teknikleri sağlamaz. Jürgen Habermas'ın işaret ettiği üzere, teknoloji bir çeşit *ideolojidir*. İnsana pasif bir hizmetçi olmaktan çok uzak olan o (teknoloji) kendisinin sonu hâline gelir.¹⁰ Gerçek politik eylem (*praxis*) yavaş yavaş, teknolojik dünyanın kendi kendini yükseltme eylemi karşısında gücünü ve anlamını kaybeder. Bir zamanlar toplumun egemen yapıları olan sosyal ve politik kurumlar, teknolojinin kendi kendisine

⁹ Karşılaştırınız Martin Heidegger, *What is Called Thinking?*, çev: Fred D. Wieck and J. Glenn Gray (New York: Harper & Row), 1972).

¹⁰ Jürgen Habermas, *Toward a Rational Society: Student Protest, Science and Politics*, çev: Jeremy Shapiro (Boston: Beacon Press, 1970), ss.81-122.

yetki verme etkinliği içinde uygun “yer” bulmak için hızlı bir biçimde yeniden belirlenmiş hâle gelir. Bu kültürün başarılarını iyi bildiğimiz ve çok daha fazla Güç oluşturmaya kendimizi kaptırdığımız için, biz Amerikalılar teknolojinin ideolojik karakteriyle çoğunlukla kör edilmekteyiz. Bize göre, bilim ve teknolojik becerilerin eleştirisi, insan yaşamının yüceltilmesini anladığımız bir Süreç’in eleştirisidir. Son zamanlara kadair çoğumuzda Doğanın bütün kontrolünde her denemenin, felaket olacağı kanıtı oluşmadı.

Marksist ve Freudçu düşünceyle ilişki kurduğu için, bu ülkedeki profesyonel felsefeciler tarafından çoğunlukla reddedilen Herbert Marcuse, modern dünyanın doğru totaliterizminin açık bir şekilde politik olmadığı, çünkü politikanın çoktan beri çok uluslu anonim şirketlerin hemen hemen zapt edilemeyen güçlerini ve gerçekte kavranılmaz olana uygun olarak böylesi büyük kartelleri içinde bulunduran teknolojik kültürün ardı arkası kesilmeyen isteklerini boyun eğerek selamladığı (düşüncesinde) hem Habermas hem de Heidegger ile hem fikirdir. Teknoloji sadece teknolojik araştırmalar tarafından mümkün hâle getirilen belirli becerilerden bahsetmez, fakat daha çok teknolojinin kendi kendini ayarlama amaçlarına uygun olarak dünyayı hakim olunacak ve kendi çıkarları için kullanılacak bir yer olarak gören öznelci tutumun da ismini koyar. İnsan varlığı dünyanın bir parçası olduğu sürece onlar ve belki de onların büyük çoğunluğu da kontrol edilmelidir çünkü onlar önceden bilinemezler ve bu yüzden teknolojik devletin sorunsuz fonksiyonlarına potansiyel olarak çok zararlıdırlar. Böylece modern endüstriyel devlet aslında totaliterdir, çünkü o aslında mal (eşya) olarak bakılan ve böylece de onlar için düşünülen ve teknolojinin ihtiyaçlarına dayandırılan yoldan başka bir şekilde varoluşunu algılayamayan insan varlıkları üretir. Gerçekte, yaşamın şimdiki şekline (tarzına) alternatifler “irrasyonel” ya da “uygulanamaz” olarak reddedilir. Hatta “devrimler” ve ayaklanmalar kolaylıkla sisteme değişiklik yanılması üreten “yenilikler” olarak dahil edilir.¹¹ Teknolojik kültür tüm aktivitelerini kendisini güçlendiren ve arttıran değişmezliğe akıtmayı amaçlar.

Bu noktaya ulaşınca kadar, egemenlik -özgürlük ve refah görünüşünde- kişisel ve toplumsal varoluşun tüm alanlarına uzar, tüm otantik karşıtlıklarla bütünleşir, tüm alternatifleri içine çeker. Toplumun, doğanın, zihin ve beden, bu evrenin savunulması için daimi bir seferberlik durumunda tuttuğu tamamen totaliter bir evren yaratarak, teknolojik akılcılık daha iyi bir egemenliğin büyük bir amacı hâline getirdiği için, o politik karakterini gösterir.¹²

Teknolojik hâle gelen bir kültür olarak anlaşıldığı için Amerika Birleşik Devletleri’nde profesyonel felsefecilerin rolü nedir? Pragmatik hareketin vefatından sonra, Amerikan felsefesine, hemen hemen tamamıyla İngiliz üniversitelerindeki gelişmelerle yol gösterildi. İngiltere’de yüzyılın dönüşünü söylemek haricinde bu tarihi (dönemi) hatırlamaya ihtiyaç yoktur, aşırı idealizme karşı bir tepki vardı ve felsefenin artık düşünce sistemi oluşturmak için araştırma yapmadığı, fakat ya gerçek bilgiyi elde etmek için sadece geçerli bir yol olan bilimin hizmetçisi olması gerektiği ya da dikkatli ve yöntemsel dil analizi: felsefi dilsel vasıtasıyla kendi kendini mümkün olduğu kadar “bilimsel” hâle getirdiği inancı ortaya çıktı. İngiltere’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nde felsefi ihtişam günlerinin son olduğu söylenir ve aslında aynı nedenler, tıpkı felsefenin sonunun Heidegger’in ilanının temelinde bulunduğu gibi, bu ilanın temelinin altında yatar. Yani

¹¹ Herbert Marcuse, *One-Dimensional Man* (Boston: Beacon Press, 1964), s.14. ve her yerinde

¹² A.g.y., s.18.

şöyle ki, Hegel'den sonra, bir filozofun "sistem" oluşturarak yapabileceği başka hiçbir şey yoktu; mutlak bilgi denenmişti ve istenen bulunmuştu. Temelsiz spekülasyon gibi görünen şey, bilim tarafından kaydedilen emsalsiz zafer karşısında kolaylıkla terk edildi. Teknolojik kültür artık rasyonel eleştiriye gereksinim duymaz, çünkü böyle bir kültür bilimlerde ve onların teknik uygulamalarında sergilendiği için kendi kendisinin Aklın isteklerine göre her şeyi birleştirdiğine inanır. Bu nedenle, ABD'de felsefe için sürdürülebilir/uygulanabilir bir rol yoktur; kültürümüz eleştiricilik için bir yere sahip değildir. Kültürün kendisinin doğanın problemi dışında, her anlaşılabilir problem ile rasyonel olarak ilgilenmek için kararlaştırılan uzmanlar vardır.

Kültürel eleştiricilik, şimdiki dünyanın vatandaşları lehinde tüm insanlık başarısını nasıl engelleyeceğini kanıtlayarak daha iyi bir dünya şeklini keşfetmeyi amaçlayan bir çeşit felsefi aktivitedir. Teknolojik kültür, görünüşte insanlığın hizmetinde olan kendi gücünün başarılarına doğru öylesine bütünsel tarzda organize edilmiştir ki söz konusu kültürü eleştirmek, insanın iyi amaçlarını çökerten bir girişim olarak değerlendirilir. Teknolojik kültür kendi kendisinin gerçekte, teorikte değil, Aklın kendisinin göstergesi olduğuna inanır. Ve bütünüyle maddenin oluşturulmuş dağılımında öyle iyi bir biçimde ortaya koyulduğu için, bu belli usallık, iş, hükümet, eğitim sistemleri vb. gibi çeşitli "sektörler" arasındaki ilişkiyi dikkatli bir biçimde oluşturdu. -Marcuse'nin işaret ettiği üzere, bu açık usallık, teknolojik kültürün ana *irrasjonalitesini* gizler. O (ussallık) artık kendi kendisini anlayamadığı ve artık kültürün amacının, kendi gücünün ve varlığının ilerlemesini sağlama hâline geldiğini fark edemediği için, ussal değildir. Onun (ussallık) varolmak için tek ussal yol olduğuna inanmaya yol açarak kültürümüz ile tatmin edileceğimizi bize öğretir. Çünkü teknolojik kültür tüm önemli soruları -insan kimdir?- insan kendi "gelişmesi" uğruna eğitime, anlaşılmaya ve kontrol edilmeye ihtiyaç duyan doğal bir varlıktan daha fazla bir şey değildir diyerek yanıtlar. Böylece insan, diğer herhangi bir şey gibi kontrol edilmesi gereken bir şey hâline gelir. Gerçek özgürlük, toplumun sonsuz fonksiyonları için bir statü gibi bir şeyin kabulü hâline gelir. Davranışsal mühendislik, bu kültüre "yararlı" sayılan bir biçimde davranmak için bu kültürün anormal üyelerini mecbur eden araçları, çok ince olmayan fakat ince araçlar vasıtasıyla, bulan kültürün isteklerinin göstergesidir.

ABD'deki profesyonel felsefeciler genel olarak, kültürel eleştiri görevinden vazgeçmektedirler, çünkü onlar kültürümüzün zaten en iyi ussal yöntemi olan bilime dayandığına inanırlar. Felsefe artık insan kimdir gibi böylesi acayip sorularla kendi kendine ilgilenmez, çünkü bu sorunun yanıtını zaten biliyoruz. Spekülasyon çağı ve temel soruların ortaya atılması sonlanmakta, çünkü insan yaşamıyla ne yapacağını belirleyen saf düşünceden daha iyi bir yöntem vardır. Teknolojik dünya anlayışıyla serbest bırakılan muazzam güçlerin başarısı karşısında, felsefe kültür içindeki kendi görevine tekrar değer biçti ve onun ne bir yetenek ne de sorumluluk ne de temel ve tam kültürel eleştiriye kanıtlama arzusu olduğuna karar verdi. Kesinlikle kürtaj, savaş, kadın hakları vs. gibi "en son" ahlâkî sorunlarla ilgilenen felsefi dergilerde tartışmalar vardır. Fakat bu tartışmalar, böylesi sorunların insanın doğası temel sorusuna kadar geri götürmeyi reddeden boyutta temelsiz kalır. "Herkes" belli yanıtı zaten bildiği için böylesi bir sorunun ortaya çıkmasını hiç kimse istemez. İnsan, makine teknolojisiyle elde edilebilir kontrol yöntemleriyle en iyi karşılanan gereksinimleri olan doğal bir varlıktır. Bu nedenle ahlâk soruları, teknolojik kültürün kendisini güçlendirme ve devam ettirme hizmetine göre kontrol başarısı olan çok önemli bir değere (doğru) azaltılmaktadır. Ahlâk sorunlar şim-

di kültürün Gücü'nün gelişmesi için gerekli olan şeyin temeli üzerinde belirlenmelidir. Her ne kültürü zayıflatırsa, yani her ne onun gelişmesinin gereksinmelerine uygun görünmezse, o irrasyonel ve böylece de "çok kötü" sayılır.

Tabi ki, bir kişi, yansımaya ve eleştiriyi böylesine başarılı bir biçimde reddeden bir kültür içinde profesyonel felsefecilerin kültürel eleştiricisi olduğunu azlıkla düşünebilir. Felsefenin kendisinin başka bir "sektör" ya da teknolojik toplum içinde "tek bir iş yapma alanı" hâline gelmesi, onun pratiyenlerinin radikal yansımalarının değersiz ve irrasyonel olduğu zayıf baskısına yenik düşmesi kaçınılmazdır, çünkü saf yansımaya olmayan teknolojik düşünme, insan kimdir ve onun ne yapması gerektiğini (sorularını) en iyi olanak şekilde yanıtlamaktadır. Diğer taraftan o hâlde, felsefenin sonu geldiğini söylemek öznelci düşünmenin bütün olanaklarının en iyi bir şekilde sonlandığı anlamına gelir, çünkü bizler bu çeşit bir düşünmeyle olanaklı hâle getirilen dünyada yaşıyoruz. Diğer taraftan, felsefenin sonu Sokrates'in döneminden beri felsefeye ait olan eleştirel düşünmenin sonundan bahseder. İçinde yaşadığımız dünya böyle aktiviteleri sadece saçma değil, fakat aynı zamanda irrasyonel hâle getirir. Felsefe bir zamanlar sahip olduğu genel eleştirel ve yapıcı fonksiyonu olmaksızın tamamlanır ve hayatta kalması için onun kendisi için "bir çalışma alanı" oluşturması gerektiğini belirler; o (felsefe) "gerçek" bilginin formları olan bilimle paralel gibi görünen bir "disiplin" hâline gelmelidir. Felsefe kendi profesyonel üyelerinin dışındaki herhangi birisine yetersiz bir ilgiyle analiz olur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde filozofun öneme sahip olmadığını iddia etmek (örneğin en profesyonel filozoflar yarın ortadan kaybolsaydı, ülke hemen hemen az bir gelişmeyi kayırırdı) özerklik idealinin kültürümüzde canlılığını kaybettiği anlamına gelir. Çünkü özerklik sürekli kendi kendine-eleştirel değer biçmeyi, aşırı yansımaya talep eder. Bu aktivite (kendi kendine-eleştirel değer biçme) kendisini ve insanın doğasını belirleme görevinin sonuna geldiğine hüküm veren bir kültür içinde yer alamaz. Bilinçli olmayan, yansımaya/refleksiyonlu düşünmeyen kültürün vatandaşlarının gerçek bir biçimde özerk varlıklar olacakları güçlülükle düşünülebilir. Filozofun eleştirel düşünmesine, bir kültüre yol gösteren ve genellikle yanlış bir şekilde yol gösteren temel varsayımları açığa çıkarmayı araştıran düşünürlere yas tutmayanların, hatta felsefenin "olgunlaşma"sının bir kanıtı olarak onun uygun "sınırlar"ının felsefe tarafından tanınması olarak sona ermesini alkışlayanların, derin düşünmeyen, eleştirel olmayan ve bu boyutta daha az insanî boyuta gelen bir kültürün temsilcisi olduğunu öğrenmekten gurur duyulmaz.

Çeviren: Nezih DALGIÇ